

Antonele Capelle-Pogăcean

Megjegyzések egy regionális párt létrehozásának kérdéséről*

A parlamenti és elnökválasztási eredmények tükrében most újragondolható egy regionális, transzietnikus párt létrehozásának kérdése, amelyet a *Provincia* vetett fel nemrég oldalain. A román demokrácia egyik dimenziója nyilvánvalóan a piacon jelen levő politikai ajánlat és a lakossági elvárás közötti meg nem feleléshez, zavarossághoz és ellentmondásossághoz kapcsolódik. A negatív szavazás, a versenyfutás-szerűen bejegyzett pártokkal való gyenge ideológiai azonosulás a nyilvánvalóság körébe tartozik. Mégis megjegyezném, hogy a pártokkal való gyenge azonosulás nem a román térség sajátossága, sem a közép- és kelet-európaié: sokkal szélesebb körben elterjedt, Nyugat-Európában is találkozhatunk vele. Ez a jelenség a politikai spektrumra strukturálisan ható „kemény” ideológiák gyengülésének, sőt eltűnésének következménye. Persze, ez a jelenség, egyrészt az igazi demokratikus hagyományok hiányában, másrészt a társadalom gazdasági, társadalmi, erkölcsi válságának következtében, Romániában drámai dimenziókat kap.

Azok a változások, amelyeket a legutóbbi választások okoztak Románia politikai színpadán, lezárnak egy fejezetet, és újat nyitnak. Az ideológiai-politikai és az intellektuális mezőny újra-meghatározásának kezdeti szakaszában vagyunk. Jelen pillanatban érvek és ellenérvek szólnak egy erdélyi transzietnikus párt létrehozása mellett, illetve ellen. Ha ez az opció mérsékelt, akkor kettős idő-horizontba kellene helyeznie magát: a rövid távba, ennek prioritásaival együtt, és a középtávba. Egy erdélyi regionális párt hatékonysága csupán közép távon valósulhat meg – ha ugyan megvalósul valaha –, azoknak, akik belevágnak ebbe a kalandba, tisztában kell lenniük ezzel. Mind a mellett a mód, ahogy ezt az alternatívát rövid távon megfogalmazzák, megvitatják és befogadják, pozitívan vagy negatívan befolyásolhatja ennek a kezdeményezésnek középtávú jövőjét.

Még egy megjegyzés a választási eredményekkel kapcsolatban: a sokkoló, de az erdélyi és a bánági lakosság egészét figyelembe véve mégis relatív

* Forrás: *Provincia*, 2000. december, 8. sz., 7-8.

jelentőségű első forduló szavazati arány a Nagyrománia Párt és jelöltje, Vadim Tudor esetében, egy regionális sajátosságot fogalmazott újra. Ellentmondás, de ez a sajátosság különböző okokból egy olyan szélsőséges, ultranacionalista, fasiszta irányultságú párt előnyben részesítésében nyilvánult meg, amelynek önkényeskedő és ultraközpontosító diskurzusa ennek a sajátosságnak a tagadása.

A választások utáni kommentárokból arról a felelősségről esett szó, amely az értelmiségiekre hárul Vadim Tudor és pártja felemelkedésében. Az intellektuális elitnek hirtelen, egy drámai helyzetben megállapítható, mekkora lényegbe vágó szakadék húzódik köztük és a társadalom többi része között. Ugyanakkor ezeknek az eliteknek vagy egyes részeknek felróták – szerintem jogosan, még akkor is, ha néhány túlzás és elszórt általánosítás révén – kritikai tevékenységük elégtelenségét a nemzeti múlttal, a két háború közötti és különösen a kommunista múlttal kapcsolatban. Ez az elégtelenség pedig általánosabb jelenséghez vezet: a romantikus nemzeti hagyományok, különösen az egységes nemzetállam hagyományai deszakralizálásával szembeni ellenálláshoz. Ma, bizonyos értelemben, paradoxális helyzetben vagyunk. A nyilvánosság szintjén az egységes nemzetállam hagyományával szembeni hűség uralkodik, e hagyomány revíziójának kísérletét többé-kevésbé rejtett, az ország érdekeivel ellentétes érdekek kiszolgálásával gyanúsítják. Ugyanakkor, ennek a hűségnek rituális ismételtetése olyan társadalomban történik, amelyben az integráció, a társadalmi kohézió, a tagok szolidaritási szintje nagyon alacsony. A hagyomány szentesítése ebben az esetben a tehetetlenségből és a politikai közösség létrehozásának képtelenségéből fakad.

A regionalizálásról és/vagy egy erdélyi transznetnikus párt létrehozásáról folyó vita hozzájárulhat a romantikus, unitarista és etnicista nemzeti hagyomány deszakralizációjához. Ez a fejlődés szükséges Romániának a globalizálódási folyamatba való betagozódásához, amelytől már semmiképpen sem tud elzárkózni, de az európai integrációs folyamatba való betagozódáshoz is. És a modernizálódás, mint ismeretes, együtt jár a nemzetállam viszonylagossá válásával, hatásköreinek újrafogalmazásával anélkül, hogy – legalábbis rövid és közép távon – megszűnéséhez vezetne. Egyelőre az európai integrációs folyamat sem halad ebben az irányban. Az európai konstrukció összetett jelenség, amely kifinomult módon kombinálja a kormányközi (tehát nemzetállami) dimenziókat a nemzetek feletti-föderális, makro- és mikro-regionális dimenziókkal.

Tehát egy transznetnikus regionális párt létrehozásának a kezdeményezése, bizonyos elméleti szempontból, nekem legitimnek tűnik. Annál inkább,

mert a majdnem minden programban szereplő decentralizáláson túlmenően a mostani parlamenti pártok közül egyik sem vállalta fel a regionalizmus politikáját.

Megjegyezném mégis, hogy a PDSR ma a decentralizálás irányában mutató intézkedésekről beszél, a biztonságra és a közrendre vonatkozó bizonyos hatáskörök átutalásáról a Belügyminisztériumtól a megyei tanácsokhoz és, bizonyos idő múltán, a polgármesteri hivatalokhoz. Ha ezek a szándékok a közpolitika szintjén megvalósulnak – ami még nem biztos –, a fejlődés figyelemre méltó lesz, különösen, mert egy, a központosítás híveként ismert párt részéről jön.

Áttérve a valamennyire is elméleti szintről a gyakorlati szintre, azt hiszem, hogy egy olyan regionális párt létrehozásának kezdeményezése, amely mind politikai-adminisztratív téren, mind az identitásokat illetően következményekkel járna, rövid-, de különösen közép távon jótékony hatással lehetne a román demokráciára, amennyiben eleget tesz bizonyos feltételeknek. Egy ilyen pártnak nem volna szabad regionális szinten reprodukálnia a kimondottan csak az ellenséges érzésre és a frusztrációra alapozó, kizáró és nem befogadó nacionalizmust. Ebből a szempontból egyetértek a vitában résztvevőknek a *Provincia* régebbi és mostani számában megjelent álláspontjával, a Caius *Dobrescu*éval vagy a Daniel *Vighi*ével – hogy másokat ne említsek. Természetesen, minden identitás-kinyilvánítás feltételezi önmagának a *másikkal* szembeni meghatározását, a másságot, a párbeszéd mechanizmusát. Egy erdélyi transzietnikus párt felépítése az azonosság meghatározását igényli, Erdély sajátos különbözőségének meghatározását. Ennek a különbözőségnek akkor sem kellene ideológiailag tagadnia a térség sokféleségét, amelyről Ovidiu *Pecican* tesz említést, ha az egyesítő sajátosságokat helyezi előtérbe.

Ugyanakkor nem kellene polemikus módon radikalizálni ezt a különbözőséget: az erdélyi román, magyar vagy német önmagát, sajátosságával együtt, a román, magyar vagy német nemzeti közösséghez tartozóként értelmezi. Az azonosságok sokfélék, nem kizárólagosak. Persze, a feladat nem könnyű, a politikai diskurzus nem él eléggé az árnyalatokkal, különösen a románok esetében sokkal hatásosabb polemikusan beszélni a „közép-európai” felsőbbrendűségéről, a „Mitikák” és a regáti „balkániak”-hoz képest viszonylag kisebb szegénységéről. De szerintem ennek a politikai eljárásnak vitatható a hatékonysága, a kérdésnek ilyen fajta tárgyalása ellenállást válthat ki azokból, akik a „központban” a regionalisták tárgyalópartnerei lehetnének, de még azokból is, akik Erdélyben, az időnkénti kitöréseken és frusztrációkon túl, fenn tudnának tartani egy regionális pártot.

Röviden: egy erdélyi transznetikus pártnak már a kezdet kezdetén ki kellene jelentenie, hogy nem valami *ellen* építkeznek – Bukarest, Budapest, az RMDSZ ellen, még akkor sem, ha nyilvánvaló okokból feszült helyzet alakul ki közte és ezek között a pólusok között –, hanem *valamiért*. Nem a társadalmi dezintegrálódás gyorsításáért, hanem az igazságosabb alapokon fekvő szolidaritás újrafogalmazásáért, értelmet adva ezzel neki. A különböző tartományokban élő románok közötti szolidaritásról van szó, de az erdélyi románok és magyarok közöttiről is. Ennek a pártnak célja a demokrácia megerősítése lenne Erdélyben és az ország többi részében. Egy önkényeskedő vagy káoszba zuhant Románián belül több hatáskörrel rendelkező, demokratikus Erdély létrejötte szerintem nem hihető. A regionalizálást az ország egészének szintjén kell elgondolni, esetleg a tartományok fejlesztésének 1998-as regionális fejlesztési törvényéből kiindulva. Természetesen, egy erdélyi párt az erdélyi régiókkal foglalkozna, sajátosságaikkal, az erre a térségre jellemző interkulturális jellegzetességekkel – lényeges lenne transznetikus jellege is –, de legalábbis az első szakaszban nem „erdélyi jogokat” kérne, hanem (gazdasági, társadalmi, művelődési, nevelési stb.) hatásköröket, amelyek révén az erdélyi sajátosság jobban meg tudna nyilatkozni.

Mindazonáltal megvallom, szkeptikus vagyok egy ilyen erdélyi transznetikus párt projektjének valóságosságában. A mai román feltételek között nem tűnnek valami nagynak megvalósulásának esélyei. De a témának a regionális és transznetikus dimenziót kinyilvánító intellektuális megvitatása új hangsúlyokkal gazdagítja a román és a román–magyar nyilvánosságot.

Fordította: *Hadházy Zsuzsa*